

NITTEDAL KOMMUNES HANDLINGSPLAN FOR ET GODT PSYKOSOSIALT LÆRINGSMILJØ

1. MÅLSETTING

Arbeidet med å forebygge mobbing og krenkelser er den første og viktigste målsettingen i Nittedal kommunes strategiplan for kvalitet:

Alle elever opplever tilhørighet og at de er en del av fellesskapet.

Skolens viktigste oppgave er å skape et inkluderende skolemiljø der alle elever har en følelse av å høre til. Et skolemiljø skal fremme helse, trivsel og læring, og alle elever har rett til å ha det trygt og godt på skolen.

Kjennetegn på at skoler lykkes i arbeidet med læringsmiljø:

- Det legges stor vekt på å skape fellesskap i grupper og klasser
- Det framgår av skolens planer hvordan elevenes utvikling av sosial kompetanse foregår, både gjennom arbeidet med fag og i øvrige aktiviteter
- De voksne tar ansvar for relasjonen med hvert enkelt barn og for at alle elever er trygge.
- Læringsmiljøet kartlegges og observeres jevnlig og systematisk
- Resultater og data fra kartlegginger følges opp, og dette må kunne dokumenteres
- Alle lærere vet hvem de mest sårbare elevene er og er ekstra oppmerksomme på relasjonen med disse
- De voksne er rause og legger til rette for at alle barn lykkes utfra sine forutsetninger og med den hjelpen de trenger
- Alle voksne reagerer umiddelbart på krenkende ytringer og handlinger
- Elevene opptrer ansvarlig og inkluderende når de bruker digitale verktøy

2. KORT OM MOBBING OG KRENKELSER

Opplæringsloven slår fast at skolen skal ha nulltoleranse mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering.

Forståelsen av **mobbing** i skolen har de siste årene vært preget av følgende definisjon:

1. *En negativ handling rettet mot et offer, av en eller flere sammen.*
2. *Et ujevnt styrkeforhold mellom den eller de som mobber og den som blir mobbet.*
3. *Det foregår over tid.*

De siste årene har det kommet flere forståelser av **mobbing** som vektlegger sosiale prosesser i større grad enn fokus på enkeltindividene som er involvert.

Lund, Helgeland og Kovac (2017) definerer mobbing slik:

«Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull deltaker i fellesskapet og muligheten til medvirkning.»

Dersom en lærer eller en annen ansatt får informasjon om eller mistenker at en elev ikke har det trygt og godt på skolen, skal det settes inn tiltak omgående og uansett. Dette gjelder uavhengig av om årsaken er mobbing, krenkelser eller andre forhold. Det er elevens subjektive oppfatning som er avgjørende. Det skal utarbeides aktivitetsplan i alle saker der elever opplever å ikke ha det trygt og godt.

Forståelsen av hva mobbing er, kan ha betydning for **hvilke tiltak** skolen setter inn, men vil ikke avgjøre **om** det skal settes inn tiltak. Det skal alltid vurderes å sette inn tiltak som rettes mot de sosiale prosessene og hvordan voksne kan støtte barn i dette. I en del tilfeller vil det også være behov for tiltak som retter seg mer spesifikt mot enkeltelever **i tillegg**.

3. HANDLINGSPLIKTEN I PRAKSIS

3.1 LÆRERE OG ANDRE ANSATTE

Alle som jobber på en skole, har plikt til å sørge for at elevene har det trygt og godt på skolen. Dette kalles aktivitetsplikten, og den består av fem delplikter i tillegg til dokumentasjonsplikt:

- Følge med
- Gripe inn
- Varsle
- Undersøke
- Sette inn tiltak
- Dokumentere

PLIKT	BESKRIVELSE
Følge med (og fange opp)	Spør i alle utviklingssamtaler hvordan eleven har det på skolen. Dette skal dokumenteres skriftlig minst to ganger i året, og dokumentasjonen skal ligge i elevens mappe. Gjennomfør minst en elevsamtale pr. halvår der eleven blir spurt om trivsel på skolen. Dette skal dokumenteres på samme måte. Hvis en elev forteller at hen ikke har det trygt og godt i samtale med lærer, skal dette varsles videre i tråd med skolens varslingsrutine. Når du har inspeksjon, observer samspillet mellom elever og legg merke til elever som går alene. Følg med på endringer i elevers atferd, oppførsel og faglig utvikling. Skolen har et særlig ansvar for å følge med på elever som er særskilt sårbare. Gjennomfør trivselsundersøkelser og bruk sosiogram for å kartlegge miljøet i klassen. Følg med på endringer i klassemiljøet. Ofte ligger årsaken til opplevelsen av utrygghet, ensomhet, mistrivsel o.l. utenfor skolen. Dette begrenser ikke skolens aktivitetsplikt. Dette er bl.a. aktuelt for digitale krenkelser, som ofte skjer utenom skoletida, men som har betydning for hvordan eleven opplever skoledagen.
Gripe inn	Grip alltid inn umiddelbart når du ser, hører eller hører om hatefulle og/eller krenkende ytringer, krenkende kroppsspråk eller fysisk vold. Opplæringsloven hjemler ikke bruk av tvang og makt. Fysisk inngripen skal bare skje i situasjoner hvor en elev utgjør en fare for seg selv eller andre, så fremt dette er trygt å gjøre for den som griper inn - altså dersom det er nødvendig av hensyn til nødverge eller nødrett. Inngripen skal være

	«forholdsmessig». I alle saker der man må gripe inn fysisk, skal det registreres avvik.
Varsle	Varsle <u>skoleledelsen</u> i hht skolens varslingsrutine når: - elever ikke retter seg etter en oppfordring om å stoppe eller gjentar krenkelsen. - en elev, foresatte, medelever deler informasjon om at de selv eller andre ikke har det bra på skolen - du gjør observasjoner som tyder på at en elev ikke har det trygt og godt på skolen - du ser eller hører om en lærer eller annen ansatt som krenker elever. Ta kontakt med foresatte til eleven som ikke har det trygt og godt på skolen. Hvis du ser eller hører om skoleledere som krenker elever, skal du umiddelbart varsle <u>skoleeier</u> ved kommunalsjef for oppvekst og utdanning. For øvrig følges skolens varslingsrutiner.
Undersøke	Skolen skal undersøke en sak ved <u>mistanke</u> om eller <u>kjennskap</u> til at en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Snakk med eleven for å få fram mest mulig fakta om hva som påvirker skolemiljøet. Undersøkelsen har som formål å få fram fakta om den aktuelle situasjonen og elevens opplevelse av den. Gjør nødvendige observasjoner, undersøkelser og samtaler. Bruk for eksempel et sosiogram for å kartlegge klassemiljøet. Hensikten i denne fasen er ikke å finne bevis for elevens opplevelse. Det er uansett elevenes subjektive oppfatning som er avgjørende.

Sette inn tiltak	Når det meldes om eller man får kjennskap til at en elev ikke har det bra på skolen, skal det - uansett årsak - settes inn tiltak. Skolens ledelse er ansvarlig for at det utarbeides en aktivitetsplan, og at denne evalueres i samarbeid med foresatte. Læreren er ansvarlig for å følge opp tiltakene. Aktivitetsplikten kan også omfatte tilfeller der eleven selv motsetter seg tiltak, dersom dette likevel vil være til elevens beste. Eleven skal involveres når tiltak utarbeides. Tiltakene må ta utgangspunkt i årsaken og tilpasses den aktuelle saken. Tiltakene bør være på lavest mulig nivå. Tiltakene skal også omfatte den eller de som mobber eller krenker og bør også omfatte arbeid med det sosiale miljøet i klassen eller gruppa. Tiltakene skal vare fram til eleven har et trygt og godt skolemiljø. Tiltak som ikke har effekt, må byttes ut med andre tiltak.
Dokumentere	<u>LOGG</u> All kommunikasjon i saken skal dokumenteres i en logg - dvs. alt som er gjort i de ulike fasene fra den meldes/oppdages. Bruk kommunal mal. <u>REFERAT</u> Referat fra den første samtalen skal arkiveres i elevmappa, og det skal framkomme hva samtalen gjaldt og hva man ble enige om. Dette gjelder også ved samtaler pr. telefon. Det samme gjelder ved videre møter/samtaler. Det henvises til disse i loggen. <u>AKTIVITETSPLAN</u> Det skal utarbeides en skriftlig aktivitetsplan når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Bruk kommunal mal.

3.2 SKOLENS LEDELSE

PLIKT	BESKRIVELSE
Kompetanse	Læringsmiljø skal være tema i PU-tid jevnlig gjennom hele året. Det skal utarbeides en plan for når og hvordan dette jobbes med i personalet. Merk at ansvaret for å følge med, gripe inn og varsle omfatter alle skolens ansatte. Alle skolens ansatte skal kjenne innholdet i denne planen. Planen skal gjennomgås hvert år ved skolestart, og de ansatte skal signere på at de kjenner innholdet. Rektor er ansvarlig for at alle ansatte er kjent med innholdet i opplæringslovens kap. 9A og konsekvensene av denne.
Følge med (og fange opp)	Skolen skal ha rutiner for at elever blir spurt om de har det trygt og godt på skolen i elevsamtaler og i utviklingssamtaler med foresatte. Svarene på disse spørsmålene skal arkiveres i elevens mappe. Skolen skal ha en plan for gjennomføring av trivselsundersøkelser, kartlegging av klassemiljø og gjennomføring av elevsamtaler. Skolen skal ha en plan og/eller standard for tilsyn av elever i friminuttene. Denne skal sikre tilsyn på alle områder der elever oppholder seg, og at alle ansatte kjenner rutinene for hvordan de skal observere, gripe inn og varsle.
Gripe inn	Følge opp lærere og andre ansatte som har grepet inn i en situasjon med mobbing eller krenkelser. Dersom lærere har grepet inn fysisk, skal dette meldes som avvik.
Varsle	Utarbeide klare rutiner om hvem, når og hvordan ansatte på skolen skal varsle. Det må framkomme av rutinen hvordan rektor får informasjon om alle saker der elever ikke har det trygt og godt på skolen. Dersom ansatte krenker elever eller blir beskyldt for å krenke elever, skal kommunalsjef for oppvekst og utdanning varsles umiddelbart. I følgende saker skal kommunalsjef for oppvekst og utdanning varsles: • ved voldshendelser • i alle saker der en aktivitesplan forlenges etter første evaluering • i alle saker der elever er borte fra skolen fordi de ikke har det trygt og godt Ved voldshendelser skal anmeldelse vurderes i samråd med kommunalsjefen.
Undersøke	En eller flere i ledelsen skal kunne veilede og støtte lærere som skal gjennomføre ikke-anonyme trivselsundersøkelser i klassen og følge opp resultatet.

	Gjennomføre nødvendige samtaler med elever, medelever, lærere og foresatte. Det skal kunne dokumenteres at samtalene har funnet sted og hva man har snakket om.
--	---

Sette inn tiltak	Før det settes inn tiltak: - Gjennomfør en pedagogisk analyse med mål å finne ut hva som er de opprettholdende faktorene. Det bør settes inn tiltak på alle disse faktorene. - Vurder alltid først tiltak som vil ha effekt på miljøet i gruppa. - Still alltid spørsmålet om det er noe vi voksne kan endre på i vår atferd overfor både de elevene som utsettes for mobbing og krenkelser og de elevene som utsetter andre. Bruk kommunal mal når det skal utarbeides aktivitetsplan. Aktivitetsplanen sendes foresatte. Alle tiltak skal ha en ansvarlig og dato for evaluering. Når skolen utarbeider en aktivitetsplan skal det meldes fra til skoleeier i form av saksnummer i P360: https://forms.office.com/e/nmgXqFu546 Gjennomfør samtaler med den eller de som krenker, alltid en om gangen. Gi beskjed om at krenkelser og mobbing er uakseptabelt og må stoppe umiddelbart. Gjør avtaler og sett opp tid for oppfølging og samtaler. Gjennomfør samtale med foresatte til den eller de som krenker. I utgangspunktet hver for seg, men sammen hvis det er naturlig. Det skal bare unntaksvis gjennomføres samtaler mellom foresatte til den som er krenket og den eller de som krenker. Når en aktivitetsplan avsluttes, skal dette dokumenteres i form av referat fra samtale/møte. Aktivitetsplanen må fornyes/forlenges fram til eleven har det trygt og godt på skolen. I referatet må det framkomme hvordan skolen skal følge med og at det skal være en lav terskel for å gjenopprette en aktivitetsplan ved behov.
Dokumentere	Ha rutiner for hvordan alle samtaler og tiltak i alle faser dokumenteres i logg. Bruk kommunal mal. Aktivitetsplanen skal ha en tydelig beskrivelse av hva som er problemet i saken – både elevens syn og resultatet av skolens undersøkelser. Planen skal inneholde egnede tiltak som kan evalueres, og det er hensiktsmessig å synliggjøre tiltak på individ-, gruppe- og trinn/skole-nivå i aktivitetsplanen.

3.3 SKOLEEIER

OMRÅDE	BESKRIVELSE
Kompetanse	Følge opp at den enkelte skole har en god plan for skolemiljøarbeid og forebygging. Sørge for at denne handlingsplanen repeteres ved oppstarten av et nytt skoleår og gjøre nye rektorer kjent med sine forpliktelser. Følge med på aktuell forskning, lovendringer og nasjonale retningslinjer på området og oppdatere skoleledergruppa på feltet. Bruke saker som har vært hos Statsforvalteren til læring i skoleledergruppa.
Følge med (og fange opp)	Være oppmerksomme i møter med foresatte for å fange opp om barn og unges utfordringer i skolen kan skyldes elevens læringsmiljø. Hjelpe skolene å gjennomføre trivselsundersøkelser og kartlegginger.
Gripe inn	Dersom man ved skolebesøk eller på kommunale arrangementer ser elever som krenker andre, har skoleeier samme plikt til å gripe inn som alle andre ansatte i skolen.
Varsle	Varsle skolen ved rektor umiddelbart når man får kjennskap til elever som ikke opplever et trygt og godt læringsmiljø. Ved henvendelser som omhandler barn og unge som opplever å bli krenket eller mobbet av voksne på skolen, skal rådgivere varsle kommunalsjefen. Kommunalsjefen eller andre fra stab for oppvekst og utdanning skal støtte skoleledelsen i håndtering av saken. Kommunalsjefen vurderer om andre instanser i kommunen skal informeres og involveres. Benytte «<i>Bistandsteam i læringsmiljøsaker</i>» hvis det er behov for det. Ved voldshendelser skal kommunalsjef for oppvekst og utdanning kontaktes umiddelbart og anmeldelse vurderes.
Undersøke	Kan bistå skolene i å undersøke en sak.
Sette inn tiltak	Kan støtte skolene i arbeidet med å finne passende tiltak.
Dokumentere	Når skoleeier får henvendelse om en elev som ikke har det trygt og godt på skolen, opprettes en logg. Møter der skolen er til stede skal dokumenteres av skolen. Møter der skolen ikke er til stede, dokumenteres av rådgiver eller kommunalsjef.

4. FOREBYGGING

- Planlegging av all undervisning skal skje med utgangspunkt i “fellesskapende didaktikk”. Er dette trygt for alle? Kommer alle til å oppleve mestring? Bidrar undervisningen til både sosial og faglig læring?
- Legg stor vekt på fellesskap og tilhørighet når det snakkes om læringsmiljø og mobbing- snu fokus fra individer som mobber til fellesskap som forebygger
- Skolen skal ha en plan/årshjul med aktiviteter som bidrar til et godt skolemiljø og følelse av tilhørighet. Husk å stille følgende spørsmål: Er det trygt for alle å delta? Hvis ikke; skal vi gjennomføre? Hvis ja; hva skal til for at alle skal oppleve at det er trygt?
- Inkludering skal være tema på alle foreldremøter om høsten. Foreldrene skal informeres om hvordan skolen jobber for å hindre mobbing og krenkelser og hvordan de kan varsle hvis eget eller andres barn ikke har det trygt og godt på skolen.
- Økt vekt på elevmedvirkning og elevenes opplevelse av skolemiljøet
- Oppfølging av elevundersøkelsen på trinn- og klassenivå, følg opp med ytterligere undersøkelser ved behov.
- Ved oppstarten av hvert skoleår, skal ordensregler gjennomgås og mobbing skal være tema i klassemøter.
- Sett av tid i fellestid til å diskutere mobbing og krenkelser - ta gjerne utgangspunkt i case.
- Skolens plan for tilsyn i friminutt- forventninger til ansatte som har tilsyn
- Klassens postkasse
- Friminuttaktiviteter
- Tipsplakater

5. TIPS TIL GODE SAMTALER

Kilde: <https://www.udir.no>

Tips til en god samtale kan være å:

- passe på at du snakker med forståelige ord
- gi den du snakker med tid til å tenke
- avklare forventningene til samtalen
- være bevisst på eget kroppsspråk
- stille åpne spørsmål for å få frem elevens opplevelse
- be en kollega om å gi tilbakemelding på hvordan du fremstår i slike typer samtaler

Det kan også være nyttig å stille seg noen spørsmål i forkant av samtalen som:

- Hva må vi snakke om før samtalen?
- Hva vet vi, hva tar vi med oss inn?
- Hva vet vi som vi ikke kan fortelle videre av personvern hensyn?
- Hva er målet med den første samtalen?
- Hvem er samtalen for?
- Hva er tegn underveis på at vi har en god samtale?